dere genade mocht verleend worden, om niet alleen in *deze* wereld naar Gods heiligen wil te verkeeren, maar om tegelijk zoo „verlichte oogen des verstands" te verkrijgen, dat ze een klaar en helder inzicht daarin mochten erlangen, „welke zij de hoop zijner roeping, en welke de rijkdom zij der heerlijkheid van zijn erfenis, in de heiligen."

Die bede van den apostel moest uit de gemeente voortdurend naar God opklimmen. Ze moest rusteloos onze eigene bede zijn.

Immers die bijzondere genade is voor ieder onzer onmisbaar, en ook deze genade schenkt God zijn heiligen alleen, zoo ze hem daarom, met hartelijk zuchten, voortdurend bidden.

„De hoop van zijne roeping" doelt niet op de roeping tot geloof en bekeering. Aan deze roep stem van uw God *is* door u gehoor gegeven, toen ge gelooft en u bekeerd hebt. De hier bedoelde roeping Gods strekt veel verder. Hij, uw God, is in de heerlijkheid, gij zijt op aarde, en nu roept uw God u uit deze wereld naar zijn wereld, uit uw ingezonkenheid naar zijn glorie, uit „deze eeuw" met haar ellende naar de toekomende eeuw" met haar rijkdom en heerlijkheid.

Aan die roeping is alzoo een *vooruitzicht* verbonden. Het vooruitzicht van een volkomen gelukstaat. En op het verkrijgen en verwerven van dien gelukstaat geeft die roeping van uw God u *hoop*.

Niet een *onzekere* hoop, die misschien *wel* en misschien *niet* vervuld wordt, maar een vaste, ontwijfelbare, zekere hoop, die de volkomen vervulling waarborgt. „De hoop zijner roeping" beteekent alzoo: de volkomen, onwankelbare zekerheid van den gelukstaat, die u wacht.

Toch is die gelukstaat hier nog niet uw deel. Voorsmaak moogt ge ervan genieten, maar het heil, dat komt, is nog als een erfenis, die u wel gewisselijk wacht, maar toch nog gelijk een *erfenis* is, in wier bezit ge eerst *later* komen zult.

Reeds hier op aarde echter is het heel iets anders, of u alleen wordt meêgedeeld, dat u *een* erfenis is toebedeeld dan wel of u daarbij tevens wordt meêgedeeld, *hoe groot* die erfenis is, en *waarin* ze bestaat.

Eerst die laatste kennis maakt u, zoo het een rijke erfenis is, nu reeds rijk voor uw besef.

Zoo dan wil de apostel, dat gij, als kind van God, niet alleen weten zult, dat ge erfgenaam zijt, en dat ge de erfenis eens zeker verkrijgen zult, maar ook waarin die erfenis bestaat. En daarom wil hij, dat ge ook weten zult: „Welke zij de rijkdom der heerlijkheid van die erfenis," hoe overweldigend groot en alle verwachting te bovengaande ze is, opdat de kennisse van dien rijkdom der u toekomende erfenis, u hier reeds zalig in hope zou maken voor uw gevoel.

En van deze vreugde der hope en van dit voor uit reeds rijk zijn in de kennisse der erfenisse die komt, zegt hij nu, dat ze leven moet, en alleen leven kan, *„in de heiligen"*.

Alleen voor hen toch is die erfenis. Alleen zij ontvangen er de aanzegging van. Alleen in hen kan de rechte voorstelling ervan opkomen.

Maar dan ook in hen, in *al* Gods heiligen, moet die hoop, die voorsmaak leven. Wie als kind van God die hope, dien voorsmaak niet kent, leeft beneden zijn stand als kind van God; onderschat het werk van Gods genade; en bezondigt zich tegen de ontfermingen en de liefde Gods, die hem dit alles uit loutere genade heeft toebedacht.

Wie in Jezus ontsliep, gaat dus niet plotseling uit de duisternis hierbeneden over in het eeuwige licht.

Er was voor hem een geleidelijke overgang.

Eerst kende hij alleen *deze* wereld, waarin door Gods Gemeene gratie nog, o, zooveel schoons, zooveel aantrekkelijks, zooveel edels, zooveel dat welluidt, overbleef, maar dat bij al haar schoonheid steeds omneveld bleef met een dampkring van zonde en van lijden.

Toen is hem in de ure der bekeering een venster opengeduwd, waardoor hij op eens een uitzicht kreeg in een heel andere wereld, onvergelijkelijk rijker en schooner, en daarom vooral zoo heerlijk, omdat er geen zonde in was die bezoedelde, en geen lijden, dat de bloem verdorren deed aan haar steel.

Toch zou hij, ook na zijn bekeering, aan zichzelf overgelaten, die twee in zijn blik niet tegelijk hebben kunnen omvatten. Hij zou óf voor dit opengestooten venster zijn gaan staan, om, deze wereld verzakend, maar aldoor in die glansen van het eeuwige te staren; — óf wel, hij zou, in zijn wereld terugkeerend, die andere wereld, waarop dat opengestooten venster uitzicht gaf, hebben verwaarloosd.

Maar toen is hem ook *die* bijzondere genade geschied, dat God de Heere beide voor hem vereenigd heeft, en hem een oog gaf, om tijdelijk in *deze* wereld de grootheid zijns Gods te bewonderen en onder dien indruk zijn God te dienen, én om in die andere wereld niet maar in te zien, maar ook in te leven, en hier reeds rijk te zijn in de weelde der erfenis die hem wachtte.

En dit is toen zoo voort en voortgegaan. Met altoos zuiverder evenwicht. Met altoos helderder voorstelling. Met aldoor dieper inwortelende verwachting. Krachtig in deze wereld, en tegelijk bezield en verrukt door de wereld die te komen stond.

Tot eindelijk ook *zijn* ure sloeg, dat God hem, met nieuwe roeping, geheel uit deze wereld wegriep, en, bij *aanvang*, de heerlijkheid der toekomende eeuw zich voor hem ontsloot.

Toch beidt hem ook zoo nog een nieuwe, een laatste overgang.

In het sterven is nog niet de voleinding. Die voleinding komt eerst in „de voleinding der eeuwen" als eens alle tegenstelling wegvalt, en „deze eeuw" en „deze wereld" voorbijgaan, om alsnu opgenomen te worden in de heerlijkheid.

Dan daalt, zegt de Schrift, „de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, neder van den hemel, toebereid als een bruid, die voor haren man versierd is". Iets wat natuurlijk niet zeggen wil, dat er dan uit den hemel een stad met straten en poorten en wallen uit de wolken komt, maar dit, dat de chaôs, die er na den wereldbrand zijn zal, opnieuw geschapen en gevormd zal worden, en dan tot een heerlijker, heiliger wereld, verre alle vorm en pracht van deze wereld te boven gaande, en dat deze heerlijke gestalte niet uit de aarde zelve zal voortkomen, maar van boven, door God, in gelijkheid aan hemelsche vormen, haar zal worden opgedrukt.

Het uitwendige zal dan volkomen aan het inwendige beantwoorden. De glorie van buiten aan de heerlijkheid van binnen. De heerlijkheid, die Gods heiligen dan zal omringen, zal één met, en naar maatstaf van, de innerlijke zaligheid zijn. God zien van aangezicht tot aangezicht met het oog der ziel, en den volle, zuiveren afglans van Gods majesteit bewonderen met het lichamelijk oog. Zuivere uitstraling naar buiten van wat met onverdonkerd goud glanst in de ziel.

De rijkdom der heerlijkheid dan geen erfenis meer, maar geëigend bezit, met volle, vrije genieting. Niet alleen de heerlijkheid, maar de vrijheid der heerlijkheid van de kinderen Gods.

Reeds nu dragen alzoo die in Jezus ontslapen zijn, de profetie dier heerlijkheid, onderwijl ze in het Vaderhuis verkeeren, in de ziel met zich om. Ze begluren het al reeds. Alleen wat ze nog missen is het opgaan van deze zon der toekomende eeuw boven de kimmen. En dat komt eerst, als Christus komt en triomfeeren zal, en al zijn heiligen met hem.

Amsterdam, 7 December 1900.

Nog eens Ds. Eringa.

In de *Gereformeerde Kerk* dient Ds. Eringa ons van repliek.

Ziehier zijn aanloop:

In de *Heraut* van 28 Oct. j.l. stelt Dr. Kuyper mij evenwel dadelijk voor een tweeledige keuze. Eerst doet Dr. K. het voorkomen, alsof ik de eerste in de Ned. Herv. Kerk zou zijn, met wien hij, als buiten die Kerk staande, in deze zaak gedachtenwisseling zou kunnen houden, daar anders altijd elk gemeenschappelijk uitgangspunt ontbrak. Hoe een geleerde als Dr. K. zoo kan schrijven, begrijp ik niet. Als er over de droeve kerkelijke toestanden geschreven wordt is het toch, naar ik hoop, om *waarheid* te doen, Welnu, hetgeen door mij is geschreven, is reeds voor de doleantie in het licht gesteld door Dr. Hoedemaker in verschillende geschriften van zijne hand en later herhaaldelijk in de *Geref. Kerk*. Ook hebben anderen hetzelfde uitgesproken op de jaarvergaderingen der Confess. Ver. Bij de zuivere gereformeerden heeft dit gemeenschappelijk uitgangspunt nooit ontbroken, want juist *zij* hebben op het onwettige van de organisatie en de daaruit voortvloeiende misstanden gewezen, en met name mag hier ook Groen van Prinsterer worden genoemd. Men heeft het echter steeds doen voorkomen, alsof Dr. H., gelijk het orakel te Delphi, in raadselen sprak, men ging op zijn stellingen niet in, of concludeerde er allerlei uit, wat noch door hem gezegd, noch ook bedoeld was. I. é. w. er was wel degelijk een gemeenschappelijk uitgangspunt, maar men scheen op het punt in kwestie liefst niet in te gaan, omdat men zich zijn weg betreffende de reorganisatie der Kerk, reeds afgebakend had. Er was dus blijkbaar te veel aan gelegen, om voor de schare verborgen te houden, dat er bij het gemeenschappelijk uitgangspunt een *principieel verschil* was in de *wijze* van kerkherstel zoeken. Op het bekende congres te Amsterdam was alles dan ook reeds pasklaar gemaakt. En om het nù voor te stellen, alsof het gemeenschappelijk uitgangspunt altijd heeft ontbroken, dat is m. i. op zijn zachtst gesproken een geheele verkeerde voorstelling van de feiten.

Natuurlijk is dit bijzaak, en doet het niets af tot de hoofdzaak.

Of er vroeger door anderen in gelijken geest geschreven is, als nu door Ds. Eringa geschiedde, is een vraag van historisch belang, doch helpt ons geen stap verder tot hetgeen ook hunnerzijds bedoeld werd: de herstelling van normale, goede, gezonde kerkelijke toestanden, die het mogelijk zullen maken dat alle mannen van Gereformeerde belijdenis weer als één man zullen saamwerken.

Toch willen we *iets* hierop antwoorden.

En dan is ons antwoord tweeledig.

Het eerste is, dat Dr. Hoedemaker vóór de doleantie met ons het stelsel voorstond, dat de Gemeenten zich uit de bestaande organisatie hadden los te maken. Mocht Ds. Eringa aan de waarheid hiervan twijfelen, dan zijn we bereid hem inzage te geven van stukken, die hem bewijs kunnen leveren, dat dit metterdaad Dr. Hoedemakers oorspronkelijke gedachte was.

Wat daarentegen; en dit is het tweede; *na* de Doleantie door Dr. Hoedemaker geschreven is, was van dien aard, dat wij, in eerlijken gemoede, alsnog verklaren moeten, dat het ons *niet* gelukt is, er met den besten wil ons eene eenigszins heldere voorstelling van te kunnen vormen.

Acht nu Ds. Eringa, dat we hierin Dr Hoedemaker onrecht doen, wat ligt dan meer voor de hand, dan dat hij zelf zich de moeite getrooste, ons eens kort en bondig uiteen te zetten, hoe *hij* de denkbeelden van Dr. Hoedemaker verstond en opgevat heeft.

Doch nu terzake.

Over de zake zelve verklaarde Ds. Eringa 1°. dat de organisatie geheel en al in strijd is met den eisch van het Gereformeerde kerkelijk wezen; en 2°. dat er niets aan te doen schijnt om die organisatie te verwijderen.

Daaruit trokken we dit gevolg: 1°. Gij kunt onder de organisatie uwe ambtelijke roeping van Godswege niet naar eisch nakomen, want een kerkordening is niets dan een regeling van de ambtsbediening. 2°. Gij moet dus óf uw ambt krenken terwille der organisatie. Of 3°. ge gaat met uw ambt door, maar komt dan met de organisatie in botsing.

Hierop nu antwoordt Ds. Eringa:

Doch de gereformeerden buiten de Herv. Kerk schijnen zich nooit een anderen weg van kerkherstel te kunnen denken, dan die van verbreking van het kerkverband. Dr. K. plaatst mij ook in bedoeld *Heraut* artikel weer voor de keuze: óf ik moet mijn ambtelijke roeping aan de organisatie opofferen óf ik moet het kerkverband verbreken. Voor mij kan echter de keuze zoo niet staan want de weg van '34 en van '86 is voor mij geen weg van kerkherstel, maar van vermeerdering der kerkelijke ellende en verwarring. Als ik het met iemand volkomen eens ben, dat een patiënt doodkrank is, volgt daar nog niet uit, dat ik nu ook tot zijn herstel hetzelfde middel moet aanwenden als die iemand, vooral dan niet als ik zeker overtuigd ben, dat dit aangewende middel juist verkeerd heeft gewerkt. Welnu ik heb juist conscientiebezwaren tegen het verscheuren van Christus' Kerk, welke ik met haar organisatie niet wensch te vereenzelvigen; bezwaren ook tegen het op zij zetten der wettige ambtsdragers en het créeren van het nieuwe ambt der gelooviger, waarbij dan ten slotte de Kerk bij stukken en brokken onder de organisatie vandaan wordt gehaald, en uit de afgebroken stukken een nieuw gebouw naar het oude model wordt gevormd. „Maar er is geen andere weg," roept men dadelijk van de overzij. „Dan moet gij uwe ambtelijke roeping aan de organisatie opofferen," zegt Dr. K. Ik geloof tegen de laatste stelling een en ander te kunnen inbrengen, doch kan dat in dit verband niet doen, om niet te ver uit den koers geleid te worden. Wellicht daarover iets in een ander verband. Doch wat de eerste stelling aangaat, dat er geen andere weg is, dat is juist het punt, wat ik zeer in twijfel trek. Dat is m. i. niet bewezen.

Dit is niet zoo.

Steeds is er door ons gezegd, dat we onze methode van kerkherstel *niet* aan anderen opdrongen, mits zij een betere methode wisten aan te wijzen. We hebben er op gewezen, dat de methode van 1834 een andere was dan die van 1886, en dat zoo alleszins de mogelijkheid openbleef, dat anderen weer een derde methode volgden.

Ons protest ging alleen uit tegen het hebben van *geen* methode, en dientengevolge tegen het bij de pakken blijven neêrzitten.

Nu was het zeer zeker een derde methode om te zeggen: Laat ons in den reglementairen weg pogen de organisatie weg te krijgen.

Tegen hen, die deze methode volgen, brengen we dan in, dat ze niet vorderen; dat ze er op die wijs niet komen; dat ze eer achteruit raken, en dat ook een dusgenaamd „orthodoxe" Synode hun het ideaal niet *kan* brengen.

Doch in elk geval, dat is een methode.

Juist deze methode echter volgt Dr. Eringa niet.

Hij verklaart, dat er op die wijs niets van komt. Er is, zoo betuigde hij, op die wijs niets aan te doen.

Juist van dat punt nu gingen we uit, om hem te vragen: Welke is dan *uw* methode? Wat weg slaat *gij* dan in?

Doch zie, in plaats van ons nu die vierde methode te openbaren, hult hij zich in nevelen, en verklaart alleen niet onze methode te willen volgen; wat althans niet de *Heraut* hem opdrong.

Het verdere van zijn betoog kan rusten blijven.

Dat voor verlossing kennis van ellende noodig is, betwist niemand; alleen verbaast het ons, dat Ds. Eringa nu nog de ellende niet genoegzaam tot op den bodem gepeild heeft.

Voorts, dat zijn strijd tegen de organisatie geen persoonlijke strijd tegen de besturen is, spreekt wel vanzelf.

Alleen laat hij voorzichtig zijn.

Zoo Ds. Eringa ook maar even doortast en de organisatie te na komt, zal hij ontwaren, dat de Besturen zich in het minst niet geneeren zullen, om zeer *persoonlijk* op te treden *tegen hem*.

Practicisme.

XII.

Zoo blijft de klacht, dat de hedendaagsche „ziekenverpleging" voor een aanmerkelijk deel de taak van het huisgezin en van de familie uit de hand neemt.

Eenzijdigheid ten koste van het gezin, gelijk in vroeger eeuwen het gezin bloeiende ten koste van de gezinlooze kranken. Toen meende men schier geheel de ziekenverpleging voor rekening van het huisgezin en de familie te kunnen laten, en slopen dientengevolge in onze godshuizen vaak ergerlijke toestanden in, terwijl eenloopende personen dikwijls elke verpleging, dien naam waard, misten. En nu neigt het naar het omgekeerde, is in het gezinsleven bij de moeder noch bij de dochters de practische kennis om goed te verplegen, en zijn schier alle goede krachten voor de verpleging geconcentreerd in ziekenhuizen, hospitalen, wijkverplegingen en wat dies meer zij.

Er moet, zal het goed zijn, *tweeërlei* ziekenverpleging wezen: de eerste voor wie krank wordt in een gezin, de andere voor wie krank wordt als gezinlooze; een splitsing waar dan nog bij komt, dat gemis van een afzonderlijk krankenvertrek, ernstige besmettelijkheid, als anderszins, de goede verpleging in het gezin kan verhinderen. Steeds echter moet worden uitgegaan van den hoofdregel: Wie, in een gezin levende, krank wordt, moet in dat gezin verpleegd worden; voor wie krank wordt, gezinloos zijnde, treedt de ziekenverpleging in gestichten of door vereenigingen in.

Dit sluit in zich, dat meer dan één kranke, in het gezin verpleegd wordende, niet die preciese, niet die afgepaste, niet die volkomen ontwikkelde verpleging zal hebben, die het ziekenhuis hem bieden kon; maar dat offer moet zulk een kranke zich, ter wille van hooger belangen, getroosten.

Ook van de opvoeding geldt het, dat menig kind veel preciezer, veel methodischer zou opgevoed worden, zoo het op een kostschool ging, dan nu het opgevoed wordt door vader en moeder. En toch verzetten we ons met hand en tand tegen de denkbeelden der oude heidensche wijsgeeren, die thans weer opleven, om de opvoeding aan het gezin te onttrekken en over te brengen bij commissies van den Staat.

Niet alsof we blind waren voor de schade die zoodoende menig kind beloopt, maar omdat dit een gevolg van de zonde is, en door de steeds voortgaande ontreddering van het familieleven, de algemeene schade voor het leven van Staat en Kerk nog veel grooter dreigde te worden.

Indien het gezinsleven te kort schiet in goede plichtsbetrachting, moet ge, om enkele gevallen van buitengewone ergerlijkheid, niet het gezin nog verder aftakelen, maar uit de gezinstaak zelf het kwaad wegnemen. En dat doel bereikt ge nooit door almeer van de gezinstaak af te nemen, maar alleen door, juist omgekeerd, het besef van zedelijke verantwoordelijkheid in het Gezin te verhoogen en te prikkelen.

Geldt dit nu van de gebrekkige opvoeding, het geldt evenzoo van de gebrekkige verpleging onzer kranken.

Staat bij velen aan degelijke verpleging hunner kranken het klein behuisd zijn in den weg, verbeter dan de arbeiderswoningen, en leer de familie zoolang de kleine kinderen tot zich te nemen, als het rumoer de stilte voor den kranke breken zou. Ontbreken de middelen voor goede ziekenverpleging, keer dat kwaad door, heel het land door, evenals in Duitschland, een regeling voor gezinnen die door krankheid bezocht zijn, in het leven te roepen, zoo wat medische hulp, gratis apotheek, versterkende middelen en doorgaan van het loon betreft.

En hindert de verregaande onkunde der moeders op dit stuk, zoek dan, als van ouds, de kunst van goede ziekenverpleging onder de vrouwelijke opvoeding op te nemen, iets wat wel zoo weldadig zal werken, als dat ge elk meisje ook zonder eenig talent leert tjingeltjangelen op een onmogelijk klavier.

Bouw alzoo het Huisgezin weer in goeden stijl op, en zoek daardoor in den gewonen weg de natuurlijke verpleging voor de meeste kranken te verzekeren.

En is dit uw uitgangspunt, laat daarnaast dan de Ziekenverpleging buitenshuis bloeien ten bate van krankzinnigen en ernstig besmetten, die geïsoleerd moeten worden, en ten behoeve van de eenloopende, gezinlooze personen.

Aldus is de gezonde methode, die begint met de van God gestelde ordinantiën te eerbiedigen, naar het bestek van die ordinantiën ook de verpleging van de kranken inricht, en buitenshuis alleen dan haar kracht ontwikkelt, als het kranken geldt, die in buitengewone omstandigheden verkeeren.

Maar juist hiertegen gaat de tegenwoordige Ziekenverpleging in.

Dat merkt ge het sterkst hieraan, dat zoo tal van jonge dochters dwepen met de ziekenverpleging buitenshuis, en die er toch thuis nauwlijks toe te brengen waren, om een kranke van eigen familie ook maar tijdelijk te verzorgen.

Als er een dienstbode in eigen huis krank werd, dacht men er niet aan, 's nachts bij haar te waken, werd door meer dan één niet naar haar omgezien. Maar breng nu diezelfde dienstbode naar een Gasthuis over, en laat datzelfde jonge meisje daar als ziekenverpleegster zijn aangesteld, en ze zal met geestdrift alle diensten bij haar waarnemen.

Iets wat volstrekt niet alleen van kranke dienstboden geldt, maar helaas, evenzoo toepasselijk is op kranke zusjes of broertjes, of zelfs op vader en moeder als ze het bed moesten houden. Dan was er nooit tijd. Dan moest men telkens uit. Dan kwam het denkbeeld van aanhoudende toewijding niet op. Dan scheen het de natuurlijkste zaak ter wereld, dat men zijn kranken óf half onverzorgd liet liggen, óf wel ze overliet aan dienstboden.

Maar geef nu datzelfde jonge meisje een aanstelling als ziekenverpleegster, om in een vreemd gezin of in een ziekenhuis kranken te verplegen, en opeens ontwaakt er een gevoel van roeping, van verantwoordelijkheid, van hooger toewijding; en is er een lust, een ijver, een geestdrift, die in het eigen gezin nooit gekend waren.

Dat nu verdient afkeuring, reeds bij de ongeloovigen, maar sterker nog bij de jonge meisjes van Christelijke belijdenis.

Zij althans moesten verstaan, dat de ordinantiën Gods eerbiediging vragen. Zij voor het minst moesten het inzien, dat een aandrift niet geheiligd is, die eerst opwaakt bij het bijzondere, tegenover den vreemde, in het *buitengewone*, en die koud, onaandoenlijk en werkeloos bleef in de *gewone* levensomstandigheden. Ge zult uw naaste liefhebben als uzelven, maar daarom juist niet hen, die in uw gezin u het naaste zijn, voorbijloopen, om te zoeken wie u minder na bestaan.

En helaas, hier spreekt weêr diezelfde trek naar het avontuurlijke, dien we bij de zending op het spoor waren.

Ook daar een stilzitten en zwijgen, als er sprake van is, om, in uw eigen gewone omgeving, wie nog van verre staan tot den Christus te roepen, en daartegenover een zeldzame lust en ijver ontbrandend, als er op duizenden mijlen afstands geheel onbekende Batakkers of Javanen zijn, die voor Christus moeten gewonnen worden.

Niet eerst arbeiden in den eigen kring, om, blijft er tijd en kracht over, ons te wijden aan wie buiten eigen levenskring staan; maar, omgekeerd, een uitloopen uit onzen eigen levenskring, waarin God ons geplaatst heeft, om in een kring die daarbuiten ligt, het buitengewone op te zoeken en door dat buitengewone te worden bekoord.

Dit nu verraadt maar al te zeer, dat de geloofskracht, die zich hier uit, niet van het echte allooi is, maar ontadeld wordt door een persoonlijk bijmengsel van zeer verdachte qualiteit, van persoonlijke ijdelheid niet te veel verschillend.

Wie in huis voor Christus poogt te werken, en in huis zijn kranken verzorgt, wordt niet opgemerkt, en arbeidt in het verborgene; trekt de aandacht niet, en heeft geen bekijks. Voor haar geldt de regel van Jezus: Wat gij in het verborgene doet, dat ziet uw Vader die in het verborgene is, en Hij zal het u in het openbaar vergelden.

Daarentegen, als men zich aandient als Ziekenverpleegster, en „Zuster" genoemd wordt, en in het vervormde rouwkleed over straat gaat, dan werkt men voor aller oog, trekt de aandacht, neemt een publieke positie in, en wordt om zijn toewijding geroemd. En dit vooral heeft voor het jonge hart zeer groote verleiding, vaak al te hooge bekoring en aantrekkelijkheid.

Wie nu goed naar het Woord onderlegd is, biedt daaraan weerstand, en zal eerst pogen om juist in het verborgene, ongezien en ongemerkt, in Gods ordinantiën in te leven, en in eigen kring zoowel aan de verpleging der gezonden als aan de verpleging der kranken zich met ernst te wijden, om eerst daarna de vraag te overwegen of er ook bijzondere omstandigheden zijn, die nopen om zich voor de Zending of voor de Ziekenverpleging buitenshuis op te maken.

Dan is het geloof echt Evangelisch, en het Christendom gezond.

Maar het Practicisme, het doen opgaan van de religie in „Christelijke werkzaamheden", heeft daar geen vrede meê.

In huis uw eigen kranken verplegen, dat is geen „Christelijke werkzaamheid"; dat is ordinaire burgerlijke plichtsbetrachting, waarin men acht zijn geloof niet te kunnen doen uitkomen.

Neen, „Christelijke werkzaamheid," zoo waant men, *wordt* het eerst, als ge uw huis uitgaat; wat daar te doen is aan de nog onbekeerden overlaat; en zelf uw Christendom in iets bijzonders, in iets buitengewoons, in iets wat een ander niet doet, aan de wereld toont.

Wel heeft de apostel gezegd, dat wie zijn eigen huis niet wel regeert, erger is dan een ongeloovige, en dus ook, dat wie hetgeen tot zijn eigen gezin behoort, niet naar behooren verzorgt, zijn geloof verzaakt. Maar zij weten het beter. Het eigen huis, het eigen gezin doet er niet toe. Dat rekent bij de „Christelijke werkzaamheden" niet mede. Om „Christelijk" te wezen, en geloof te openbaren, moet ge het bijzondere aangrijpen, zoeken wat buitenshuis is, en u verliezen in het buitengewone.

Daarom moet er in naam van het echte Christendom tegen deze veldwinnende neiging worden geprotesteerd. Men *mag* die neiging niet stil geworden laten, veel min haar aanmoedigen. Vooral mag men het jonge meisje, dat er zich door laat medeslepen, niet verheffen, noch streelen wat een zonde der Christelijke ijdelheid in haar hart is.

Zeker, er zijn ook geroepenen tot dezen dienst buitenshuis.

Wie begon met in eigen levenskring zijn Christelijken plicht zorgvuldig na te komen, en die in huis geen arbeid meer vindt, en ziet dat ook elders hulpe gevraagd wordt, die *mag* niet alleen, maar die *moet* zich in Jezus naam beschikbaar stellen, en volgen de roeping die tot haar komt.

Er zijn kranken te over, die anders schade lijden, en met name zijn de belijderessen van onzen Heiland geroepen, om in te springen, waar andere hulpe ontbreekt.

Maar men gevoelt toch, dat het heel iets anders is, of men in plichtsbetrachting binnenshuis de eerste en de hoogste Christelijke werkzaamheid ziet, of wel dat men, plichtsbetrachting in eigen huis voor niets rekenende, het „Christelijke" eenzijdig zoeken gaat in het optreden op het publieke terrein.

Eeredienst.

LXV.

In het tweede deel van den Dienst, die de Predicatie tot middenpunt heeft, werd steeds ook plaats gegeven aan *het Gebed*; doch ook hieromtrent is meerdere helderheid van inzicht verre van overbodig te achten.

Geheel de Dienst valt uiteen in *drie* stukken.

De Dienst begint met een handeling tusschen God en de gemeente, die uitloopt op de Belijdenis van zonde en de Bediening van de sleutelen des hemelrijks in de absolutie.

Dat is het objectieve, voorwerpelijke deel van den Dienst, waarbij de Dienaar niets uit zichzelven behoeft te zeggen, en zelfs beter doet met uitsluitend orgaan en mond van de kerken te zijn.

Daarop volgt het tweede of onderwerpelijke deel van den Dienst, dat de predicatie tot middenpunt heeft, en waarin de eigen gave van den Dienaar uitkomt.

En op dit tweede volgt het derde of laatste deel, de eigenlijke Dienst *der gebeden*.

Het vierde deel van den Dienst, bestaande in de bediening van de Sacramenten, laten we hier buiten rekening, omdat het niet in elke vergadering van de geloovigen voorkomt.

Het *gebed voor allen nood der Christenheid* is dan ook in onze Liturgie *na* de Predicatie geplaatst. De titel er van luidt: *Een gebed voor allen nood der Christenheid, om gebruikt te worden op den rustdag na de eerste Predicatie.*

Dit nu is de eigenlijke dienst der gebeden. Wel één gebed, maar in dat ééne gebed de vele beden voor allen nood des levens. En hiervan onderscheiden is: 1°. de algemeene belijdenis van zonde, en 2°. het korte gebed voor de Predicatie.

Tot op zekere hoogte kan men dus zeggen, dat er in elk der drie deelen van den Dienst een gebed is. Ten eerste in het eerste deel het gebed *van schuldbelijdenis*. Ten tweede in het tweede deel van den Dienst het *gebed vóór de Predicatie*. En ten derde in het laatste of derde deel het algemeene gebed *voor allen nood der Christenheid*. Doch dan wordt „gebed" in zeer algemeenen zin voor *elk* spreken tot God genomen. Schuldbelijdenis toch is niet in eigenlijken zin een gebed. Gebed wordt dat eerst door de daaraan gehechte bede om vergiffenis.

In het tweede deel van den Dienst, dat ons thans bezighoudt, hebben we dus alleen te doen met „het gebed vóór de predicatie."

Dat gebed nu is in onze Liturgie saamgesmolten met de Schuldbelijdenis. De Belijdenis van zonde vloeit vanzelf in het gebed vóór de Predicatie over, en dat zoowel in het lange als in het korte formulier. Gelijk men toch weet, geeft onze Liturgie hiervoor een dubbel formulier. Het ééne is in de jongste uitgave van Prof. Rutgers, lang 80 regels, het andere slechts 64. Toch is dit verschil van 16 regels niet van genoeg-